

„Kormányképesség” – A Jobbik-kongresszus tanulságai

Elemzésünkben ezúttal a hétfői (május 19-i) Jobbik-kongresszus politikai tanulságaival foglalkozunk, melynek során igyekszünk a tisztújítás főbb üzeneteit áttekinteni, valamint az ebből fakadó, a párt stratégiájában várhatóan megjelenő hangsúlyeltolódásokat górcső alá venni. Ennek kapcsán többek közt kitérünk a kormányzóképesség, a politikai kommunikáció kérdéseire, továbbá a Fidesz taktikájára, mellyel megpróbálja egyfajta „politikai karanténba” kényszeríteni a Jobbikot, miközben az ellenzéki párt programjának egyes társadalmi szempontból populáris, illetve szakmai-szakpolitikai aspektusból előremutató elemeit adaptálja saját politikájába, kormányzati cselekvéstervébe.

Egy tisztújító kongresszus – akár tartogat meglepetéseket, akár a „papírforma” érvényesül – mindig fontos tanulságokkal szolgál, hiszen amellett, hogy némi betekintést enged az adott párt belső hatalmi viszonyaiba, a személyi változások és a párttiszséget elnyert jelöltek programbeszédei által következtethetünk bizonyos tendenciákra, melyek a párt általános politikai irányvonalában, illetve egy-egy stratégiai jelentőségű területhez való viszonyában végbemenő változásokról tanúskodhatnak.

A mostani kongresszus már az időpontválasztás tekintetében is üzenetértékű volt. Az elmúlt időszakban számos írás jelent meg a hazai médiában, melyek témáját a Jobbikon belüli, vélt vagy valós személyi ellentétek, belső hatalmi harcok és egyre szélesedő elvi törésvonalak adták. A Borsod megyei belviszály, Endrészik Zsolt és Kisgergely András kizárása, valamint a párton belüli egyes fajsúlyos szereplők politikai ambícióiról való további sajtóbeli találgatások elkerülése érdekében jó döntésnek bizonyult a tisztújító kongresszus tervezettnél korábbi összehívása. Ezzel a lépéssel a párt egyidejűleg képes volt elejét venni a további külső támadásoknak, konszolidálni belső viszonyait, valamint apróbb, de nem elhanyagolható korrekciókat eszközölni a kijelölt politikai csapásirány tekintetében. Mindemellett a tisztújítás eredményeiből és az ott elhangzott beszédekből egy másik fontos következtetést is levonhatunk: a Jobbik komoly lépéseket tett egy kormányképes alternatíva felvázolásának irányában.

A pártelnöki posztért kihívó nélkül induló Vona Gábort (aki a Jobbik 500 szervezetétől 499 jelölést kapott) nagy többséggel választották újra (a 726 küldött közül 717-en támogatták), ami a pártvezetés eddigi teljesítményének, a pártelnök által követett politika helyességének a tagság részéről történő egyértelmű visszaigazolásaként is értelmezhető. Az elnökség elmúlt két éves munkájáról is véleményt mondtak a küldöttek, amikor annak személyi összetételét tekintve – egy fontos kivételt leszámítva – a kontinuitás mellett tették le voksukat. Ez a két tényező azért is oly fontos, mert egyértelmű cáfolatát adja azoknak a sajtóhíreknek, melyek a pártvezetéssel szembeni nagyfokú elégedetlenségről, illetve az elnökségen belüli öltre menő vitákról szóltak. Ez azonban nem azt jelenti, hogy ne lennének viták, konfliktusok, adott esetben hangsúlyos különbségek az elnökségen belül néhány kérdés kapcsán, ám ezek korántsem ideológiai természetűek, így nem tűnnek olyan feszítő ellentéteknek, amelyek képesek volnának akár a közös stratégiaalkotást, akár a megfelelő koordinációt meggátolni, s ezáltal centrifugális tendenciákat elindítani a párton belül. Itt fontos kiemelni, hogy a sajtóban többször írtak az állítólagos Vona-Szegedi ellentétről, amelyre a pártelnök csattanós választ adott a kongresszuson, hiszen „bajtársának” nevezte Szegedit.

A hat országos alelnöki helyért nyolc jelölt mérette meg magát, akik képesek voltak az induláshoz szükséges mértékű támogatást megszerezni. Új aspiránsok közül kettő is akadt: Volner János és Dr. Apáti István. Szegedi Csanád, a párt európai parlamenti képviselője ezúttal nem került be az elnökségbe, ami sokak számára meglepetésként szolgált. Igaz ugyan, hogy meglehetősen szoros verseny bontakozott ki, ugyanakkor Szegedi kiesése mégis váratlan fordulatként értékelhető, különösen annak fényében, hogy a legutóbbi (két évvel ezelőtti) tisztújításon alelnökként még ő kapta a legtöbb szavazatot. A párton belül többen számítottak Gyüre Csaba kiesésére, aki végül a hatodik helyen végzett, így még bejutott az elnökségbe. Szegedi pozícióit többek közt a Borsod megyei viszály és az Endrészik-ügy, valamint a sajtóban megjelent, a volt alelnököt negatív színben feltüntető és megosztó politika folytatásával vádoló állítások kezdték ki, melyek a tagság egy részét is elbizonytalaníthatták. Másrészt az elnökségi helyért induló jelöltek személye erős mezőnyt ígért, amit a viszonylag szoros eredmények is visszaigazoltak, így a kisebb szavazatkülönbség is vízváltó lehetett. Ráadásul Szegedi Csanád európai parlamenti képviselőként minden igyekezet ellenére sem tudott olyan aktívan részt venni a belpolitikai folyamatok alakításában, párton belüli bázisa megerősítésében, mint versenytársai. A tisztséget újonnan elnyerő Volner János viszont igen népszerű a Jobbik tagjainak és szimpatizánsainak körében. Őt sokan egy fegyelmezett, rendpárti politikusnak tartják, aki jó vitakészséggel bír, ugyanakkor higgadt, szakmai hangot

üt meg. A voksolás eredményéből kitűnik, hogy a küldöttek szerint az effajta mentalitásra és attitűdre is nagy szükség van a párton belül, hiszen Volner a második legtöbb szavazatot kapott jelölt lett, rögtön Balczó Zoltán után. Természetesen a harsányabb hangra és a színpadiasabb, konfrontatívabb fellépésre is igény mutatkozik, amit a pártelnök által a „párt fenegyerekének” nevezett Novák Előd mögötti támogatottság is jelez.

Vona Gábor beszédének egyik lényeges eleme volt, hogy a Jobbik által képviselt radikalizmus és a kormányzókéesség kritériumai egymással nem összeegyeztethetetlenek. S bár a radikális gondolat, illetve politikai eszköztár elemei – bizonyos megszorításokkal – valóban nem állnak anakronisztikus ellentétben azokkal az objektív követelményekkel, melyek érvényesülése nélkül aligha beszélhetünk reális, felelős politikai alternatíváról, mindenesetre nehezen vitatható el, hogy a „mérsékelt-radikális” dichotómia néhány – nagyobb sajtóvisszhangot kiváltó – ügy kapcsán erőteljesen kiütközött az utóbbi időben. A kérdés pusztán taktikai megfontolásból is érdekes lehet, ugyanakkor nehezen hagyható figyelmen kívül, hogy az alelnökjelöltek közül legtöbb szavazatot elnyerő Balczó Zoltán, illetve a radikálisabb eszmeiséget valló Szegedi Csanád helyére lépő Volner János frakcióvezető-helyettes személyében a visszafogottabb, konszolidáltabb hangnemet alkalmazó, szakmai imázst erősítő politikusok javára billent a mérleg nyelve. Itt megjegyezzük, hogy rendkívül kis különbségek döntöttek a jelöltek között, így ez a körülmény önmagában nem jelent releváns hangsúlyeltolódást, vagy a politikai eredményességet esetlegesen aláásó káros kompromisszumokat a párt célrendszerében, ugyanakkor az alkalmazott eszközök és kommunikációs stratégia terén várható „finomhangolások” nagyban hozzájárulhatnak a jelenlegi kormányban csalódott mérsékelt jobboldali választópolgárok sikeres megszólításához.

A kormánykéesség előmozdítása érdekében nem elegendő pusztán egy reálisnak mutakozó általános politikai és a különböző ágazatokat érintő szakpolitikai alternatíva kidolgozása, de a politikai racionalitás azt diktálja, hogy az erős ideológiai orientáció és a párt támogatóinak generációs (korcsoportok szerinti) összetétele által kínált rétegpárti kereteken túllépve egy – a választók számára szimpatikus és megvalósíthatónak vélt – pragmatikus programmal álljon elő a Jobbik. (A programalkotás terén egyébként eddig is érvényesültek e kívánalmak.) Erre azért is mutakozik nagy szükség, mert a jelenlegi releváns – a következő országgyűlési választásokon nagy valószínűséggel képviselőhez jutó – pártok körében a Jobbik nem koalícióképes. A párton belül kiosztott, vagy spontán felvállalt politikai szerepek gyakorta a kommunikáció területén is megnyilvánulnak. Ez taktikai szempontból érthető,

hiszen ezáltal az eltérő habitusú választói csoportok számára differenciáltan célba juttathatók bizonyos üzenetek, ugyanakkor egy-egy – a társadalom széles körében közvetlenül vagy a sajtó által interpretáltan – megütközést keltő radikálisabb megnyilvánulás (amellett, hogy az ideológiailag motiváltabb választók számára szimpatikus lehet) veszélyeztetheti a kormányképességhez nélkülözhetetlen „higgadt erő” összképét. A Jobbik mindezülig az esetek többségében képes volt megtalálni az egyensúlyt a radikális hangnem és megoldási javaslatok, valamint a szakmaiság és a politikai pragmatizmus között.

A Jobbik elnöke szólt az elmúlt évek eredményeiről is, melynek során számba vette az utóbbi periódus legfőbb kihívásait, így például a pártépítés kapcsán a tagság létszámának gyors bővülése által támasztott nehézségeket, a kormánypárti többség által módosított rendszerben megtartott önkormányzati általános választások nyomán kialakuló erőviszonyokat, a parlamenti munka nehézségeit, vagy épp azt a körülményt, hogy a kormányzó pártszövetség a Jobbik programjának több sarkalatos pontját részlegesen átvette. Ez az adaptáció azonban sok esetben tisztán politikailag motivált volt („kifogni a szelet a Jobbik vitorlájából”), ráadásul a kormányoldali előterjesztők részéről történt változtatások nyomán csak jelentős módosításokkal, látszólagosan ment végbe. Ez a körülmény a politikai haszonszerzés szempontjából nem elhanyagolható taktikai előnyt jelentett a Fidesznek, noha a Jobbik tekintetében sem beszélhetünk kudarcról, hiszen egyes kezdeményezései – ha nem is eredeti formában – a jogrendszer részévé váltak. Vona Gábor példaként említette a Trianon-emléknapot, a kettős állampolgárságot (a határon túli magyarok kedvezményes, egyszerűsített eljárással való honosítását, illetve visszahonosítását), és a határon túli nemzetrészekhez szervezett osztálykirándulásokat. Ezek a jogi relevanciával bíró lépések egyúttal fontos szimbolikus erővel is hatnak. Mindemellett a példák – melyekkel a radikális ellenzéki párt lépéskényszerbe hozta a kormányt – hosszasan sorolhatók, hatásuk az alkotmányozási folyamattól a jelentős (köz-)jogi átalakításokon át, egészen az egyes ágazati szakpolitikák területén bekövetkezett hangsúlyeltolódásokig érzékelhető. A Jobbik elnöke e területekhez sorolta a „keleti nyitás” politikájának meghirdetését is, a képviselői összeférhetlenség szabályainak szigorítását, valamint a politikai napirend tematizálása terén elért eredményeket (pl. a földvédelem kérdése).

A jogalkotásban megjelenő közvetlen vagy közvetett hatásokon túl fontos kitérni a Jobbik közvélemény- és társadalomformáló erejére is. Ez az a pont, melyet a legnagyobb ellenérzéssel szemlélnek a párt, illetve az általa képviselt eszmeiség ellenzői, politikai ellenfelei, s itt ütközik a legnagyobb akadályokba a Jobbik. A párt társadalmi

támogatottságához képest is aránytalanul alacsony médiaszereplési lehetőség, illetve a túlnyomóan ellenséges sajtóhozzáállás arra készíti a Jobbikot, hogy időről időre revitalizálja mozgalmi jellegét, továbbá a választói preferencia-formálás alternatív csatornáit keresse. Ennek egyik útja a párton belüli, valamint a párt által életre hívott, intézményes kereteket öltő struktúrák (melyek szocializációs szerepe nem elhanyagolható), egy másik lehetséges módja pedig az „utca visszafoglalása”, vagyis tüntetések, demonstrációk szervezése és közvetlen kapcsolatteremtés a választópolgárokkal. Utóbbi a civil társadalom véleményének, a lokális adottságoknak és problémáknak a megismerésében, a pártok számára kiemelkedő jelentőségű érték- és érdekgregációs funkciók ellátásában, előbbi főként a mobilizálásban (és ennek határfokától függően a politikai üzenetet hordozó erődemonstrálásban) játszik fontos szerepet.

A Jobbik elnöke méltatta az elnökség eddigi munkáját is, külön kiemelve az egyes tagok személyes kvalitásait, teljesítményét. Az egyes elnökségi tagok méltatása során használt jelzők és „címkék” viszonylag jól körvonalazzák a vezető testületben érvényesülő szerepeket, illetve az egyes szereplők közötti kooperatív munkamegosztás és horizontális koordináció „olajozott” működési modelljét. Az elmúlt időszak sikerei között említette a pártelnök a 2009-es európai parlamenti és a 2010-es országgyűlési választásokon elért eredményeket, valamint a parlamentbe dinamikus lendülettel bejutó párt stabilitásának megteremtését, és a támogatottság-növekedés feltételeinek megteremtését.

A kormánypártok részéről – miként arra Vona Gábor és Balczó Zoltán is kitért – megfigyelhető egyfajta inkonzisztens kommunikáció is, mely az utóbbi időben az Európai Unióhoz való viszony kapcsán ütközött ki legmarkánsabban. Orbán Viktor miniszterelnök az EU-s intézmények (és más nemzetközi szervezetek, fórumok) Magyarországgal szemben alkalmazott kettős mércéjére kettős beszéddel válaszolt: miközben a leghangsúlyosabb kérdésekben abszolút „eurokonform” álláspontot követ a magyar külügy (a jogharmonizációs kritériumokra hivatkozva pedig a többi tárca vezetése is), addig a kormányfő és az egyes kormányzati szereplők számos esetben merítenek a Jobbik retorikai eszköztárából, amikor éles kritikával illetik az Európai Bizottság munkáját, vagy az intézményes Európa uralkodó értékrendjét. Ezek a disszonáns hangok alkalmasak lehetnek arra, hogy a közéleti kérdések iránt csak felszínesen érdeklődő választói csoportokat félrevezessék. A Fidesz azonban nem csupán a retorika szintjén, illetve egyes saját javaslatként feltüntetett, megszavazott előterjesztések által reagál a Jobbik irányából érkező politikai impulzusokra, de kénytelen felvenni a kesztyűt olyan esetekben is, amikor számára a hallgatás vagy az indoklás nélküli nyílt elutasítás nagy presztízsveszteséget jelentene. E körbe tartozik például az ügynökkérdés

kielégítő rendezésének igénye, az állami földekkel és beruházásokkal kapcsolatos pályázatok ügye (illetve az ezzel szoros összefüggésben álló „oligarcha-botrány”).

A gazdasági válságra adott erőtlen kormányzati válaszlépések, a markánsabb ellenzéki hang, az országot ért külföldi támadások, valamint az EU-tagság megítélésének mélypontra csökkenése szintén erősítették a Jobbik pozícióit. A párt mindemellett a megújulásra képtelen, a korábbi kormányzati ciklusokban „elhasználódott” és különböző korrupciós vagy korrupciógyanus ügyekben kompromittálódott szocialistákhoz képest komoly potenciális szavazótáborral és utánpótlással rendelkezik, amit a nemzeti radikális párt szavazóbázisának elkötelezettsége, korösszetétele tovább erősít. Komoly hátrányt jelent viszont, hogy az internetes kommunikációt és online közösségi tevékenységet kevésbé preferáló idősebb korosztályok megszólítására alkalmas csatornák (különösen a televíziós hírműsorok és közéleti vitaműsorok) vonatkozásában a Jobbik társadalmi támogatottságához képest rendkívül alacsony szereplési mutatókkal rendelkezik (ami a kiegyensúlyozott tájékoztatás hiányának, s általában a hazai médiaviszonyoknak köszönhető). A Jobbik kormányképes erővé válásának nehézségeit elsősorban a megfelelő médiaháttér hiánya, a koalíció-képesség körüli problémák, valamint a „liberális kánon” követőinek irányából várható heves támadások, hazai és nemzetközi elszigetelési törekvések jelentik. A párt számára tehát központi kérdés, hogy ezekkel az akadályokkal szemben megtalálja-e a megfelelő ellensúlyokat és potenciális szövetségeseket.

A társadalomban meglévő, politika iránti nagyfokú apátia, a biztos pártpreferenciával rendelkezők alacsony száma és a bizonytalanok rekordszámú tömegei olyan tényezők, melyek hatványozottan fontossá teszik a megfelelő üzenetek célba juttatását, a kiemelt közérdeklődésre számot tartó, az aktuális társadalmi problémáktól nem elrugaszkodott, az embereket napi szinten foglalkoztató kérdések napirendre vételét és az ezekre adott megfelelő (szakmai igényességgel kimunkált) válaszlépések hiteles kommunikációját. Ehhez el kell nyerni a társadalom bizalmát és fel kell használni a szavazópolgárok nyitottságát az új alternatívák keresésének irányában. Ha a Jobbik képes megszólítani ezeket a választói rétegeket (amihez a kommunikáció terén is stratégiaváltásra van szükség), akkor olyan politikai utánpótláshoz, „választói pufferhez” juthat, ami nagyban megkönnyítheti a további építkezést.

Összegzésképpen elmondható, hogy a hétvégi Jobbik-kongresszus inkább egy nyugodt, értékelő jellegű, a korábbi stratégiai célokat megerősítő mederben folyt. A pártvezetés eddigi

teljesítményét alapvetően pozitívan értékelték a küldöttek, amikor voksaikkal a folytonosság mellett foglaltak állást. A párt személyi politikájától, belső rekrutációs mechanizmusaitól és politikai eszközrendszerében bekövetkező apróbb, a politikai racionalitásnak megfelelő adaptív változásoktól eltekintve a kongresszus fő üzenete a kormányképesség erősítésének programja körül összpontosult. A Jobbik ezzel a célkitűzéssel fontos lépést tett annak irányában, hogy a jelenleg kormányzó pártszövetséggel szemben majdan kihívóként léphessen fel. Nyitott kérdés azonban, hogy ehhez a világos célhoz képesek lesznek-e a párt stratégiaalkotói a megfelelő eszközöket és taktikát megtalálni.

E-mail: kovacs.janos@iranytuintezet.hu

Honlap: www.iranytuintezet.hu

Blog: www.iranytuintezet.blog.hu

www.facebook.com/iranytuintezet

Telefon: +36-1-700-0760

Fax: +36-1-700-0770